

Een archeologisch bureau-onderzoek aan de Spanbroekerweg te Spanbroek, gemeente Opmeer (NH)

M. Verboom-Jansen & A.J. Wullink

ARC-Rapporten 2010-268

Geldermalsen
2010
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch bureau-onderzoek aan de Spanbroekerweg te
Spanbroek, gemeente Opmeer (NH)

ARC-Rapporten 2010-268
ARC-Projectcode 2010/632

Tekst

M. Verboom-Jansen & A.J. Wullink

Afbeeldingen

M. Verboom-Jansen

Redactie

K. Otten

definitieve versie

Beheer en plaats van documentatie

Archaeological Research & Consultancy

Autorisatie — C.G. Koopstra

Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

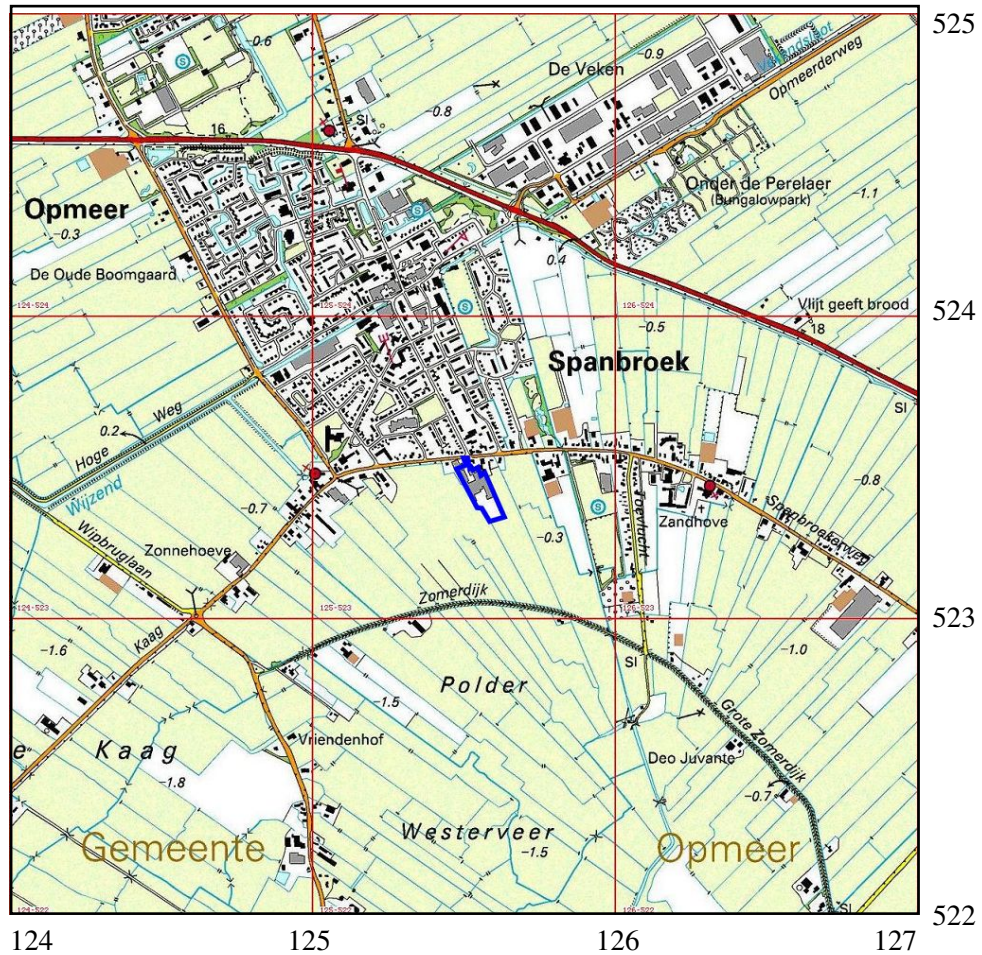
Projectnaam	Spanbroek, Spanbroekerweg
Projectcode	2010/632
CIS-code	44.083
Projectleider	drs. A.J. Wullink
Contact	0345-620101, a.j.wullink@arcbv.nl
Opdrachtgever	BRO, dhr. J. Visser
Contact	020-5061999, jochem.visser@bro.nl
Bevoegde overheid	Gemeente Opmeer, dhr. M. Burger
Contact	0226-363333, mburger@opmeer.nl
Toetsing	Archeologie West-Friesland, mw. C.Soonius
Contact	0229-252589, c.soonius@hoorn.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Spanbroekerweg 110
Plaats	Spanbroek
Gemeente	Opmeer
Provincie	Noord-Holland
Kaartblad	19E
RD-coördinaten	N: 125.491/523.528 O: 125.631/523.333 Z: 125.592/523.316 W: 125.468/523.491
Oppervlakte	1,3 ha

Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Walcheren op Laagpakket van Wormer (voorheen Hauwertcomplex)
Geomorfologie	Getij-inversierug (N) en welvingen van getijafzettingen (Z)
Bodem	Tuineerdgronden, poldervaaggronden en leek-/woudeerdgronden.
Historische situatie	Mogelijk was de onderzoekslocatie in 1654 bebouwd. In 1832 was de onderzoekslocatie onbebouwd en in gebruik als weiland. Vanaf 1961 zijn verschillende gebouwen op de onderzoekslocatie gerealiseerd.
Archeologische verwachting	Door de ligging op een kreekrug is er een hoge archeologische trefkans op archeologische resten en/of sporen uit de Bronstijd. Voor het noordelijke puntje van de onderzoekslocatie geldt ook een hoge trefkans op archeologische resten en/of sporen uit de Late Middeleeuwen.

Afbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie en omgeving (blauw omlind), voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van BRO Amsterdam heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een archeologisch bureau-onderzoek uitgevoerd voor een locatie aan de Spanbroekerweg te Spanbroek, gemeente Opmeer. Aanleiding tot dit onderzoek vormt de voorgenomen herontwikkeling van de locatie. Voor de benodigde bestemmingsplanwijzig dient, conform de Wet op de archeologische monumentenzorg¹, het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden. Het onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.2).²

1.2 Ligging en beschrijving van het onderzoeksgebied

De onderzoekslocatie ligt deels binnen het bebouwingslint van Spanbroek (zie afb. 1), aan de zuidzijde van de Spanbroekerweg 108. Het oppervlak van de locatie is ongeveer 1,3 ha. Het perceel is grotendeels bebouwd met bedrijfsgebouwen (Appel Beton). Uit tekeningen van het bouwarchief, die geraadpleegd zijn door mw. C. Soonius van Archeologie West-Friesland, blijkt dat alle bedrijfsgebouwen een plaatfundering hebben.³ Deze plaatfundering wordt bij één gebouw in het westen ondersteund door betonpoeren die zijn aangebracht tot 30 cm –mv. In ieder geval bij één gebouw in het oosten van de onderzoekslocatie is onder de fundering een zandbed aanwezig. Volgens de bouwtekeningen zijn de gebouwen niet met palen gefundeerd. Volgens Jochem Visser van BRO zijn op de onderzoekslocatie ook enkele betonverdichtingsmachines aanwezig, die tot 350 cm –mv gefundeerd zijn. Het is onbekend waar zich deze betonverdichtingsmachines bevinden. Verder is er een verhard erf aanwezig. Langs de oostelijke rand van de onderzoekslocatie bevinden zich puinresten/funderingsrestanten in de ondergrond (zie afb. 5). Ook zijn er op diverse plekken kabels en leidingen aanwezig. De maaiveldhoogte varieert van ongeveer 0,1 m –NAP in het noorden tot 0,5 m –NAP in het zuiden van de onderzoekslocatie (zie afb. 2).

1.3 Overzicht van de geplande werkzaamheden

Alle bestaande gebouwen zullen worden gesloopt. Ook zal een aantal fundaties moeten worden verwijderd tot een diepte van max. 350 cm –mv. Daarnaast is in het verleden tot deze diepte in een aantal gevallen puin gestort. Dit puin wordt in het kader van milieusanering verwijderd. Hierna zullen elf woningen worden gerealiseerd (zie afb. 3). Het is mogelijk dat de woningen onderkelderd gaan worden. Hiervoor wordt de bodem tot ongeveer 300 cm –mv ontgraven. Daar waar geen

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

³Bron: Bouwvergunningen uit het bouwarchief van de gemeente Opmeer van 1959 tot 1975, bouwvergunningen 715, 814, 821, 890, 1016, 1121 en 1207.

kelders komen, zal voor de fundatie de bodem tot ongeveer 60 cm –mv worden ontgraven. Het is nog niet bekend of fundatie op staal mogelijk is of dat er moet worden geheid. Ook zal ten oosten en ten zuiden van de onderzoekslocatie een sloot worden uitgegraven (zie afb. 3). Deze wordt ongeveer 80 cm diep.

1.4 Doel van het bureau-onderzoek

Doel van het bureau-onderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verkregen informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie opgesteld. Hierin wordt beschreven of er archeologische resten aanwezig (kunnen) zijn in het plangebied, wat de potentiële aard en omvang hiervan is en of de voorgenomen werkzaamheden in het plangebied een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Indien dit het geval is, wordt geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervoltraject van de plannen rekening dient te worden gehouden.

1.5 Werkwijze

Voor het bureau-onderzoek wordt bronnenmateriaal uit diverse disciplines geraadpleegd en geïntegreerd tot een archeologisch verwachtingsmodel. Op basis van geologische, geomorfologische en bodemkundige informatie wordt een beeld geschetst van de landschappelijke ontwikkeling van de omgeving van de onderzoekslocatie. Deze landschappelijke ontwikkeling geeft inzicht in de potentiële bewoonbaarheid van de locatie. Voor de beschrijving van de archeologische waarden wordt gebruikgemaakt van Archis2 – de online archeologische database van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) – , de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) en de Archeologische Monumenten Kaart (AMK), en, indien van toepassing, van informatie over eerder gedaan onderzoek en archeologische waarnemingen. Voor onderhavig onderzoek is gebruikgemaakt van de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Noord-Holland (CHW)⁴ en de archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente Opmeer. Voor de historisch-geografische ontwikkeling en bouwhistorische waarden op en in de nabijheid van de onderzoekslocatie, wordt gebruikgemaakt van de CHW van de provincie, KICH.nl, watwaswaar.nl en historische bronnen. Hierbij wordt ook ingegaan op eventuele (sub)recente verstoringen die de archeologische verwachting beïnvloeden. Hiervoor is door mw. C. Soonius van Archeologie West-Friesland het bouwarchief van de gemeente Opmeer geraadpleegd.

⁴<http://chw.noord-holland.nl/start.asp?mapsize=558>

2 Resultaten bureau-onderzoek

2.1 Bekende aardwetenschappelijke waarden

De onderzoekslocatie ligt in West-Friesland, in het noordelijke zeeleigebied. De geologische ontwikkeling van dit gebied hangt nauw samen met de holocene zeespiegelstijging. Aan het eind van de laatste ijstijd (het Weichselien) stond de zeespiegel ongeveer 125 m lager dan nu. Tot het Atlanticum (5.050 v. Chr.) steeg de zeespiegel zeer snel door het afsmelten van de ijskappen, waardoor de kustlijn zich in oostelijke richting verplaatste. Als gevolg van deze zeespiegelstijging, vernatte het Pleistocene oppervlak door uittredend grondwater. Hierop ontstonden zoete kustmoerassen waarin veenvorming optrad (Berendsen 2004). Dit veen wordt gerekend tot de Basisveenlaag binnen de Formatie van Nieuwkoop (De Mulder et al. 2003). Door de voortgaande zeespiegelstijging ontstond vervolgens een waddegebied, waardoor het basisveen werd bedekt onder een pakket mariene afzettingen. De in dit waddenmilieu gevormde mariene afzettingen worden gerekend tot het Laagpakket van Wormer, Formatie van Naaldwijk (De Mulder et al. 2003) (zie afb. 4a).

Tussen 3.350 en 2.250 v. Chr. was de snelheid van de zeespiegelstijging dusdanig afgenomen dat de kustlijn zich stabiliseerde (Beets & Van der Spek 2000). Door de vorming van nieuwe strandwallen, werd er een gesloten rij van strandwallen gevormd, waardoor de zee minder invloed had op het achterliggende land. Hierdoor trad er in dit gebied verzoeting op en werd er op grote schaal veen (Hollandveen) gevormd. In West-Friesland kon het waddenmilieu zich echter handhaven doordat het via het Zeegat van Bergen in verbinding bleef met de Noordzee. Binnen de invloedsfeer van getijdegeulen vond afzettingen van zand en klei plaats, en buiten de invloedsfeer van de getijdegeulen vond veenvorming plaats. De afzetting van mariene sedimenten ging in West-Friesland door tot de sluiting van het Zeegat van Bergen rond 1.500 v. Chr.

Tussen 3.800 en 1.200 v. Chr. hebben de geulen die via het Zeegat van Bergen binnen kwamen zich meerdere malen verplaatst. Het Hollandveen op de onderzoekslocatie vormde zich tussen 3.200 en 2.200 v. Chr. (afb. 4b t/m d). Door differentiële klink trad reliëf-inversie op waardoor de voormalige, met zand en zavel opgevulde geulen en kreken, als kreekruggen relatief hoog kwamen te liggen ten opzichte van het omliggende klei- en veengebied. Rond 2.200 v. Chr. kwam de onderzoekslocatie weer onder invloed van mariene sedimentatie te staan (afb. 4e). Hierdoor raakte het veen deels geërodeerd (Wagenaar & Van Wallenburg 1987). Deze mariene afzettingen vormen het Laagpakket van Walcheren binnen de Formatie van Naaldwijk. Daar waar in de ondergrond het Hollandveen Laagpakket ontbreekt, is het niet mogelijk een onderscheid te maken tussen het Wormer en Walcheren Laagpakket. Tussen 1.800 en 1.200 v. Chr. eindigde de mariene sedimentatie op de onderzoekslocatie en begon er weer veen te groeien (afb. 4f). Volgens Rosing (1995) stamt deze getijdekreek uit 1.800 tot 1.500 v. Chr., waardoor de veenvorming dus iets eerder zou beginnen op de onderzoekslocatie. Dit veengebied werd vanaf 1000 n. Chr. ontgonnen. Als gevolg van de ontwatering en de

oxidatie van het veen, daalde het oppervlak. Hierdoor konden er opnieuw inbraken vanuit zee voorkomen, waardoor het veen in West-Friesland deels is geërodeerd en opnieuw mariene sedimenten werden afgezet (Wagenaar & Van Wallenburg 1987). Om West-Friesland voor verdere overstromingen vanuit zee te beschermen, werd de West-Friese Omringdijk aangelegd. Deze dijk werd in 1288 n. Chr. voltooid (Wagenaar & Van Wallenburg 1987). Volgens Manning & Van der Gaauw (1987) is de onderzoekslocatie hierna niet meer overstroomd geweest.

Volgens de geomorfologische kaart ligt de onderzoekslocatie grotendeels op een hoger gelegen getij-inversierug (3K33). Deze behoort tot het Walcheren Laagpakket. Het uiterste zuidwesten van de onderzoekslocatie bestaat uit welvingen in getijafzettingen (3L20). Verder is er in de omgeving van de onderzoekslocatie een vlakte van getijafzettingen (2M35) aanwezig. Volgens de bodemkaart zijn op de onderzoekslocatie drie verschillende bodemtypes aanwezig (zie afb. 7). In het noorden van de onderzoekslocatie worden tuineerdgronden verwacht (EK19-VI). Tuineerdgronden zijn kleieerdgronden met een donkere bovengrond (A-horizont) van meer dan 50 cm dik (De Bakker & Schelling 1989). In het midden van de onderzoekslocatie worden kalkarme poldervaaggronden gevormd in lichte zavel (Mn15C-VI) verwacht. Poldervaaggronden zijn kleigronden met weinig profielontwikkeling; de gereduceerde horizont (Cr-horizont) komt vaak binnen 80 m –NAP (De Bakker & Schelling 1989). In het zuiden van de onderzoekslocatie worden kalkarme leek-/woudeerdgronden verwacht (pMn55C-III/pMn55C-V*). Zij verschillen van poldervaaggronden in het feit dat zij een minerale eerdlaag (A-horizont) hebben. Bij leekeerdgronden is deze dunner dan 30 cm, bij woudeerdgronden is deze tussen de 30 en 50 cm dik (De Bakker & Schelling 1989). De dunne tot matig dikke eerdlaag is ontstaan doordat tijdens de ontginning van het gebied in de Late Middeleeuwen het restant van het veendek door de top van de onderliggende Walcheren-afzettingen is gepløegd.

2.2 Bekende archeologische waarden

Door hun relatief hoge ligging zijn kreekinversieruggen bijzonder geschikt om op te wonen. Gedurende de Midden- en Late Bronstijd, na de afsluiting van het Zeegat van Bergen rond 1.500 v. Chr. is West-Friesland dan ook intensief bewoond geweest. Naarmate het gebied vernatte, ging men ook op terpen, op de minder hoog gelegen delen wonen, zodat de hoogste delen, dus de voormalige woonplaatsen, als akkerland gebruikt konden worden (Fokkens 2005). Dit is ook gebleken uit eerder onderzoek dat ARC bv heeft uitgevoerd (Ufkes & Veldhuis 2003). Vanaf 650 v. Chr. werd bewoning door de vernatting en de daaruit voortkomende veengroei onmogelijk en duurde het tot het jaar 1000 n. Chr. voordat het gebied opnieuw werd ontgonnen.

De onderzoekslocatie heeft op de IKAW (afb. 8) door de ligging op een getij-inversierug een hoge archeologische trefkans. De vlakte en welvingen van getijafzettingen hebben een middelhoge trefkans. De trefkans betreft voornamelijk resten van nederzettingen uit de Bronstijd, toen de kreekrug geschikt was voor bewoning. Daarnaast ligt het noordelijke puntje van de onderzoekslocatie (ca. 14

× 35 m) binnen de historische dorpskern van Spanbroek, waardoor resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd kunnen worden verwacht. De historische kern van Spanbroek wordt op de AMK (afb. 8) en de cultuurhistorische waardenkaart (CHW) van Noord-Holland (zie afb. 9) aangemerkt als archeologisch monument van hoge archeologische waarde (monumentnr. 14.840). De grens hiervan is gebaseerd op basis van de historische kaart uit 1849–1859. Op de gemeentelijke beleidsadvieskaart valt het grootste gedeelte van de onderzoekslocatie in een zone waarbij rekening moet gehouden met archeologie wanneer het plangebied 500 m² of groter is. Het deel van het terrein dat binnen de historische kern van Spanbroek ligt, valt binnen de zone waarbij rekening moet gehouden met archeologie wanneer het plangebied 100 m² of groter is.

Op de kreekrug zijn verschillende archeologische monumenten bekend. Ongeveer 300 m ten zuidwesten van de onderzoekslocatie is een beschermd monument van zeer hoge archeologische waarde aanwezig (monumentnr. 1.424). Het betreft een terrein waarin sporen van bewoning uit de Vroege Bronstijd zijn aangetroffen (cultuurlaag). De sporen en resten zijn aangetroffen op kwelder- en kreekafzettingen. Ongeveer 200 m ten zuidwesten van de onderzoekslocatie is een monument van hoge waarde aanwezig (monumentnr. 5.853). Dit terrein omsluit monumentterrein 1.424 dat net beschreven is. Hier zijn uitlopers van de donkergrijze, zavelige laag, die correspondeert met het nederzettingsareaal van monumentterrein 1.424 aangeboord. Deze laag bevindt zich op 45-95 cm –mv. Ongeveer 145 m ten zuidwesten van de onderzoekslocatie is een monumentterrein van archeologische waarde aanwezig (monumentnr. 5.874) aanwezig. Het terrein omsluit de bovengenoemde monumenten. Verwacht wordt dat op dit terrein ook archeologische resten en/of sporen uit de Vroege Bronstijd aanwezig zijn.

Op de kruising van de Spanbroekerweg en de Hertog Willemweg, ongeveer 415 m ten westen van de onderzoekslocatie, worden in de ondergrond resten van de vroegste kerk in het gebied verwacht (monumentnr. 10.842). Op grond van historische bronnen is een datering in de eerste helft van de Late Middeleeuwen vastgesteld.

Ongeveer 680 m ten noordwesten van de onderzoekslocatie is een terrein van zeer hoge archeologische waarde aanwezig (monumentnr. 5.855). Het betreft een cultuurlaag uit de Vroege Bronstijd. In de ondergrond bevinden zich waarschijnlijk ook nog paalgaten en andere grondsporen. Ongeveer 525 m ten noordwesten van de onderzoekslocatie is een monument van hoge waarde aanwezig (monumentnr. 5.854). Dit terrein omsluit monumentterrein 5.855 dat hiervoor beschreven is. Hier zijn uitlopers van de zandige laag, die correspondeert met het nederzettingsareaal van monumentterrein 5.855, aangeboord. Deze laag bevindt zich op 65-145 cm –mv. Ongeveer 455 m ten noordwesten van de onderzoekslocatie is een monumentterrein van archeologische waarde aanwezig (monumentnr. 5.873) aanwezig. Het terrein omsluit de bovengenoemde twee monumenten. Verwacht wordt dat op dit terrein ook archeologische resten en/of sporen uit de Vroege Bronstijd aanwezig zijn.

Ongeveer 700 m ten zuidoosten van de onderzoekslocatie is een archeologisch monument van waarde aanwezig (monumentnr. 5.872). Het betreft een terrein waar

verschillende middeleeuwse vondsten zijn gedaan. Omdat het veen waar de mensen in die tijd op woonden is verdwenen, zijn alleen de diepere, tot in de mariene afzettingen gegraven grondsporen, zoals sloten, kuilen en waterputten, nog bewaard gebleven.

Verder zijn in Archis2 op de getij-inversierug diverse waarnemingen bekend. In het zuiden van de onderzoekslocatie zijn fragmenten proto-steengoed en fragmenten kogelpotaardewerk uit de Late Middeleeuwen aangetroffen (waarnemingsnr. 103.467). 0,5 m ten oosten van de onderzoekslocatie zijn fragmenten Paffrath-aardewerk uit de Late Middeleeuwen aangetroffen (waarnemingsnr. 103.477). Het grote cluster van waarnemingen ten zuidoosten van de onderzoekslocatie betreft grotendeels waarnemingen uit de Middeleeuwen, met een focus op aardewerkfragmenten uit de Late Middeleeuwen (bijv. waarnemingsnr. 103.422, 103.462, 103.464, 103.467, 103.469, 103.477, 103.478, 103.480 en 103.491). Alle genoemde fragmenten zijn tijdens een oppervlakte kartering gevonden.

Op ongeveer 60 m ten oosten van de onderzoekslocatie (Spanbroekerweg 116) is bij een booronderzoek mogelijk een (laat-) middeleeuws bewoningsniveau aangetroffen (onderzoeksnr. 17.942). De archeologische waarden werden direct onder de bouwvoor verwacht. Tijdens de uiteindelijke opgraving zijn (130 m ten oosten van de onderzoekslocatie) de resten ontdekt van een vermoedelijk meerfasige laat-middeleeuwse huisterp en delen van het bijbehorende veldsysteem (onderzoeksmelding 36.513).

2.3 Historische ontwikkeling en bouwhistorische waarden

Het lintdorp Spanbroek is van oorsprong een veenontginningsdorp. Met de ontginning van West-Friesland werd in de 9e of 10e eeuw begonnen. West-Friesland had door de ontginning en de daaropvolgende bodemdaling, last van overstromingen vanuit zee. Om het land daartegen te beschermen, werd besloten tot de aanleg van de West-Friese Omringdijk. Deze werd in 1288 voltooid (Wagenaar & Van Wallenburg 1987). De onderzoekslocatie zelf is toen echter niet overstroomd geweest (persoonlijke communicatie mw. C Soonius, Archeologie West-Friesland).

Volgens de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Noord-Holland stamt Spanbroek uit de Vroege Middeleeuwen. Gezien monumentterrein 10.842 was in het begin van de Late Middeleeuwen een kerk in Spanbroek aanwezig. In 1414 n. Chr. kreeg Spanbroek stadsrechten.⁵ De Spanbroekerweg vormt de historische kern van Spanbroek. Langs de Spanbroekerweg zijn diverse rijksmonumenten aanwezig. Ongeveer 300 m ten westen van de onderzoekslocatie, aan de noordzijde van de Spanbroekerweg, is een rijksmonument van zeer hoge historisch-bouwkundige waarde aanwezig (rijksmonumentnr. 510.444). Het betreft villa 'Beukenhof' die waarschijnlijk uit het derde kwart van de 19de eeuw stamt. Rond 1900 is aan de linkerzijde een serre aangebouwd. Aan de achterzijde zijn na 1940 wijzigingen aangebracht, echter zonder het monumentale karakter van het object te

⁵Bron: www.archieven.nl.

schaden.⁶ Ongeveer 415 m ten westen van de onderzoekslocatie is een raadhuis uit 1598 aanwezig (rijksmonument 31.799).⁷ Op de onderzoekslocatie zelf zijn volgens KICH en de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Noord-Holland geen bouwhistorische waarden aanwezig.

Op de Grote Manuscriptkaart van West-Friesland van Johannes Dou uit 1654 is te zien dat er bebouwing langs de Spanbroekerweg aanwezig was (zie afb. 10). Het is niet goed te zien of deze zich net op of net naast de onderzoekslocatie bevond. De Spanbroekerweg is een ontginningsas die volgens de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Noord-Holland van hoge historisch-geografische waarde is. Ook de regelmatige strokenverkaveling is historisch-geografisch van zeer hoge waarde. In 1832 was de onderzoekslocatie onbebouwd en in gebruik als weiland (zie afb. 11). Op basis van het beschikbare kaartmateriaal is niet met zekerheid te zeggen of tussen 1880 en 1961 bebouwing op de onderzoekslocatie heeft bestaan. In 1900 was de onderzoekslocatie in ieder geval nog grotendeels in gebruik als weiland (zie afb. 12). In de loop van de tijd is er steeds meer bebouwing op de onderzoekslocatie gekomen. Het grote gebouw in het westen van de onderzoekslocatie is tussen 1961 en 1971 gerealiseerd.⁸ Het grote gebouw in het oosten van de onderzoekslocatie is tussen 1971 en 1983 gerealiseerd. Het grote gebouw in het westen is tussen 1971 en 1944 in fasen uitgebreid.

2.4 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

De onderzoekslocatie ligt grotendeels op een kreekinversierug, waarop zich tuineerdgronden, poldervaaggronden en leek-/woudeerdgronden gevormd hebben. De kreekinversierug heeft een hoge trefkans op het voorkomen van archeologische resten uit de Bronstijd. Mogelijk is er dieper nog een prehistorisch kreekniveau aanwezig. Het noordelijke puntje van de onderzoekslocatie valt binnen de historische kern van Spanbroek, een archeologisch monument van hoge waarde. Door de ligging in de historische kern is er voor dat deel van de onderzoekslocatie ook sprake van een hoge archeologische trefkans op resten vanaf de Late Middeleeuwen. In de omgeving van de onderzoekslocatie zijn zowel uit de Bronstijd als uit de Late Middeleeuwen waarnemingen bekend. De archeologische resten worden direct onder de bouwvoor/A-horizont verwacht. Het polderpeil op de onderzoekslocatie bevindt zich op 1 m –mv (persoonlijke communicatie mw. C. Soonius, Archeologie West-Friesland). Hierdoor kunnen zowel anorganische resten zoals (vuur)steen, metaal en aardewerk als organische resten zoals hout en bot bewaard zijn gebleven. Of er nog archeologische sporen en/of resten aanwezig zijn, hangt af van de intactheid van het bodemprofiel. Vanaf 1961 zijn verschillende gebouwen op de onderzoekslocatie gerealiseerd. De bouwtekeningen uit het bouwarchief tonen aan dat er waarschijnlijk geen noemenswaardige bodemverstoring ter plaatse van de huidige gebouwen heeft plaatsgevonden. Alleen ter plaatse van de betonverdichtingsmachines en de aanwezige kabels en leidingen, is een eventuele vondstlaag

⁶Bron: <http://www.kich.nl/>.

⁷Bron: <http://www.kich.nl/>.

⁸Bron: <http://www.kich.nl/>.

uit de Bronstijd waarschijnlijk verdwenen. Op het onbebouwde deel van de onderzoekslocatie zijn in het oosten puinresten/funderingsresten aanwezig. Ook hier is een eventuele vondstlaag uit de Bronstijd vermoedelijk reeds verdwenen.

3 Samenvatting en conclusie

De onderzoekslocatie ligt grotendeels op een kreekinversierug, waarop tuineerdgronden, poldervaaggronden en leek-/woudeerdgronden zijn ontstaan. De kreekinversierug heeft een hoge trefkans op het voorkomen van archeologische resten uit de Bronstijd. Mogelijk is hieronder nog een prehistorisch kreekniveau aanwezig. Het noordelijke puntje van de onderzoekslocatie valt binnen de historische kern van Spanbroek, een archeologisch monument van hoge waarde. Door de ligging in de historische kern is er voor dat deel van de onderzoekslocatie ook sprake van een hoge archeologische trefkans op resten vanaf de Late Middeleeuwen. De archeologische resten worden direct onder de bouwvoor/A-horizont verwacht. In de omgeving van de onderzoekslocatie zijn zowel uit de Bronstijd als uit de Middeleeuwen waarnemingen en archeologische monumenten bekend. Mogelijk was in 1654 een woning op de onderzoekslocatie aanwezig. In 1832 was de onderzoekslocatie onbebouwd en in gebruik als weiland. Uit het beschikbare kaartmateriaal valt niet op te maken of tussen 1880 en 1961 bebouwing op de onderzoekslocatie heeft gestaan. Vanaf 1961 zijn verschillende gebouwen op de onderzoekslocatie gerealiseerd. Een deel hiervan is tot 3,5 m –mv gefundeerd. De overige gebouwen zijn gefundeerd met een plaatfundering en hebben de bodem dus waarschijnlijk niet significant verstoord. In het oosten van de onderzoekslocatie zijn puinresten/funderingsrestanten aanwezig.

Geconcludeerd kan worden dat door de aanwezigheid van een betonbedrijf het bodemarchief op de onderzoekslocatie deels verstoord is. Hierdoor is ter plaatse van de funderingsrestanten in het oosten van de onderzoekslocatie, de betonverdichtingsmachines en aanwezige kabels en leidingen een eventuele vondstlaag uit de Bronstijd verdwenen. Voor dit deel van de onderzoekslocatie kan de archeologische trefkans worden bijgesteld naar laag. Voor de rest van de onderzoekslocatie zijn op basis van het bureau-onderzoek geen aanwijzingen voor verstoring van de bodem aangetroffen. Hierdoor blijft op de rest van de onderzoekslocatie de hoge archeologische trefkans van kracht.

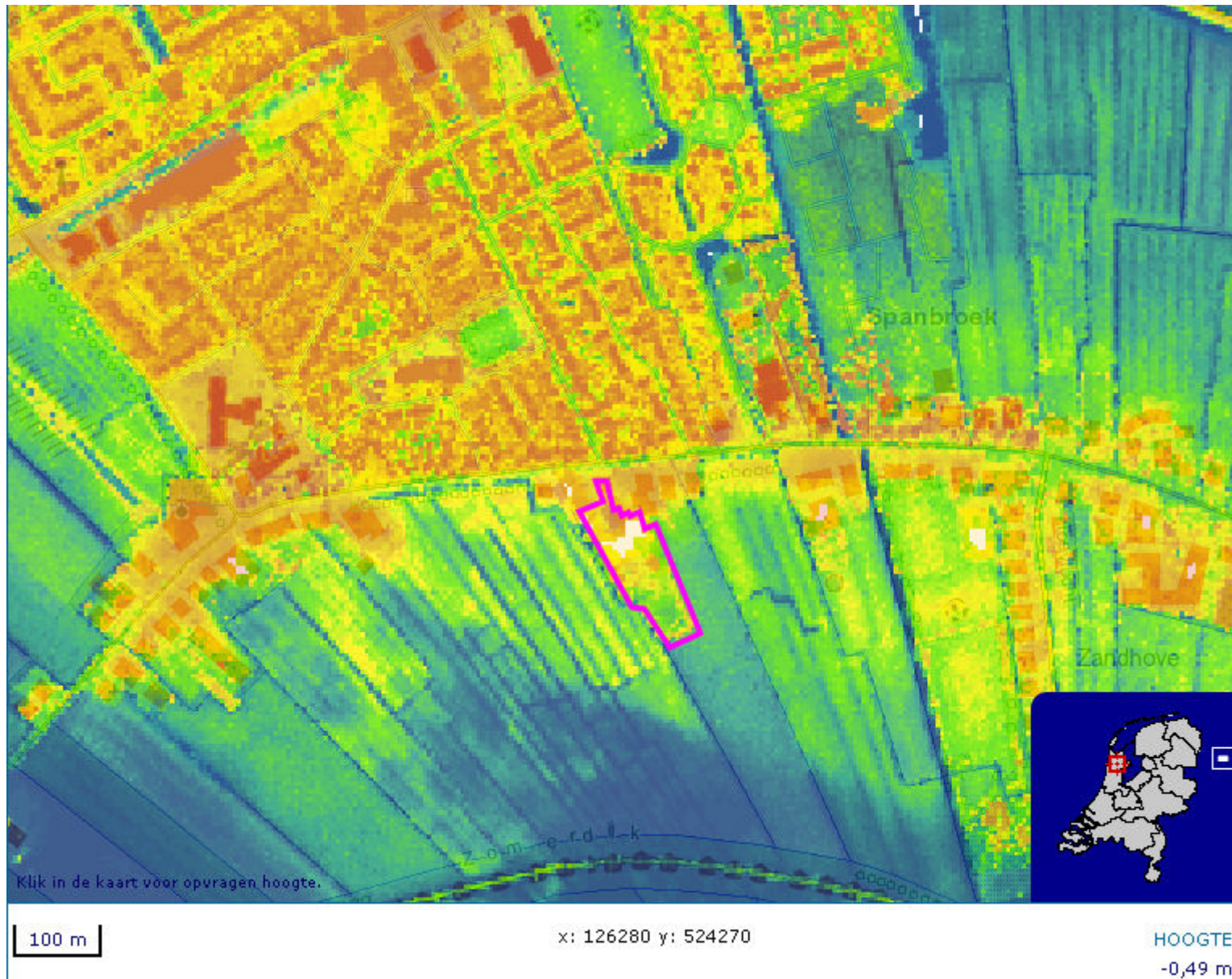
4 Aanbeveling

Gezien de hoge archeologische trefkans voor het onverstoorde deel van de onderzoekslocatie wordt voor dit deel van de onderzoekslocatie een vervolgonderzoek geadviseerd. Dit vervolgonderzoek kan het beste worden uitgevoerd als een verkennend/karterend booronderzoek, dat als doel heeft de bodemopbouw en de mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden in kaart te brengen. Wanneer een intacte bodem wordt aangetroffen, kan meteen worden overgegaan op een karterend booronderzoek, dat als doel heeft vast te stellen of er archeologische waarden aanwezig zijn. Omdat de geplande bodemverstorende werkzaamheden niet plaatsvinden binnen de historische kern van Spanbroek, is er op dit deel van de onderzoekslocatie geen vervolgonderzoek noodzakelijk.

Het is aan het bevoegd gezag, de gemeente Opmeer, om te bepalen of en in welke vorm vervolgonderzoek dient plaats te vinden.

Literatuur

- Bakker, H. de & J. Schelling, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland; de hogere niveaus*. Wageningen.
- Beets, D.J. & A.J.F. van der Spek, 2000. The Holocene evolution of the barrier and the backbarrier basin of Belgium and the Netherlands as a function of Late Weichselian morphology, relative sea-level rise and sediment supply. *Netherlands Journal of Geosciences* 79, pp. 3–16.
- Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). 4e, geheel herziene druk.
- Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register; versie 1.0*. Amersfoort.
- Fokkens, H., 2005. Woon-stalhuizen op zwervende erven. Nederzettingen in bekertijd en bronstijd. In: L.P. Louwe Kooijmans, P.W. van den Broeke, H. Fokkens & A. van Gijn (red.), *Nederland in de prehistorie*. Amsterdam, pp. 407–428.
- Kroes, R.A.C., 2009. *Plangebied Alton 2, gemeente Heerhugowaard; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek*. Weesp (RAAP-NOTITIE 3025).
- Manning, R.A.G.F.M. & P.G. van der Gaauw, 1987. *De Gouw, een archeologische kartering, inventarisatie en waardering*. Amsterdam (RAAP-Rapport 10).
- Mulder, E.F.J. de, M. C. Geluk, I.L. Ritsema, W. E. Westerhoff & T. E. Wong, 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.
- Rosing, H., 1995. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000; Toelichting bij de kaartbladen 9 West Texel (gedeeltelijk), 14 West en 14 Oost Medemblik, 15 West Stavoren (gedeeltelijk) en 19 West Alkmaar*. Wageningen (Bodemkaart van Nederland Schaal 1:50.000).
- Ufkes, A. & J.R. Veldhuis, 2003. *Nederzettingssporen uit de Bronstijd bij Zwaagdijk-Oost. Een definitief archeologisch onderzoek in het plangebied Zwaagdijk-Oost, gemeente Wervershoof (N.-H.)*. Groningen (ARC-Publicaties 113).
- Wagenaar, K. & C. van Wallenburg, 1987. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij de kaartbladen 19 Oost Alkmaar en 20 West Lelystad (Noordhollands gedeelte)*. Wageningen.

Afbeelding 2. Hoogtekaart van de onderzoekslocatie (roze omlijnd) en omgeving. Rood/oranje is hoog en blauw is laag. Bron: www.ahn.nl.

Legenda

Plangebied
 plangebied

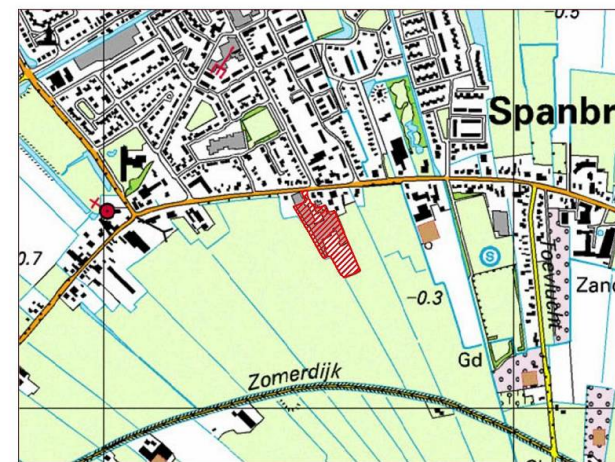
Bestemmingen
G Groen
V-VB Verkeer - Verblijfsgebied
WA Water
W Wonen

Aanduidingen bouwvlak
 bouwvlak

bouwaanduidingen
 twee-aaneen
 vrijstaand

maatvoeringsaanduidingen
 maximale goot- en bouwhoogte (m)
 maximum aantal wooneenheden

Verklaring
 ondergrond

© De auteursrechten en databankenrechten zijn voorbehouden aan Kadaster, Emmen, 2010

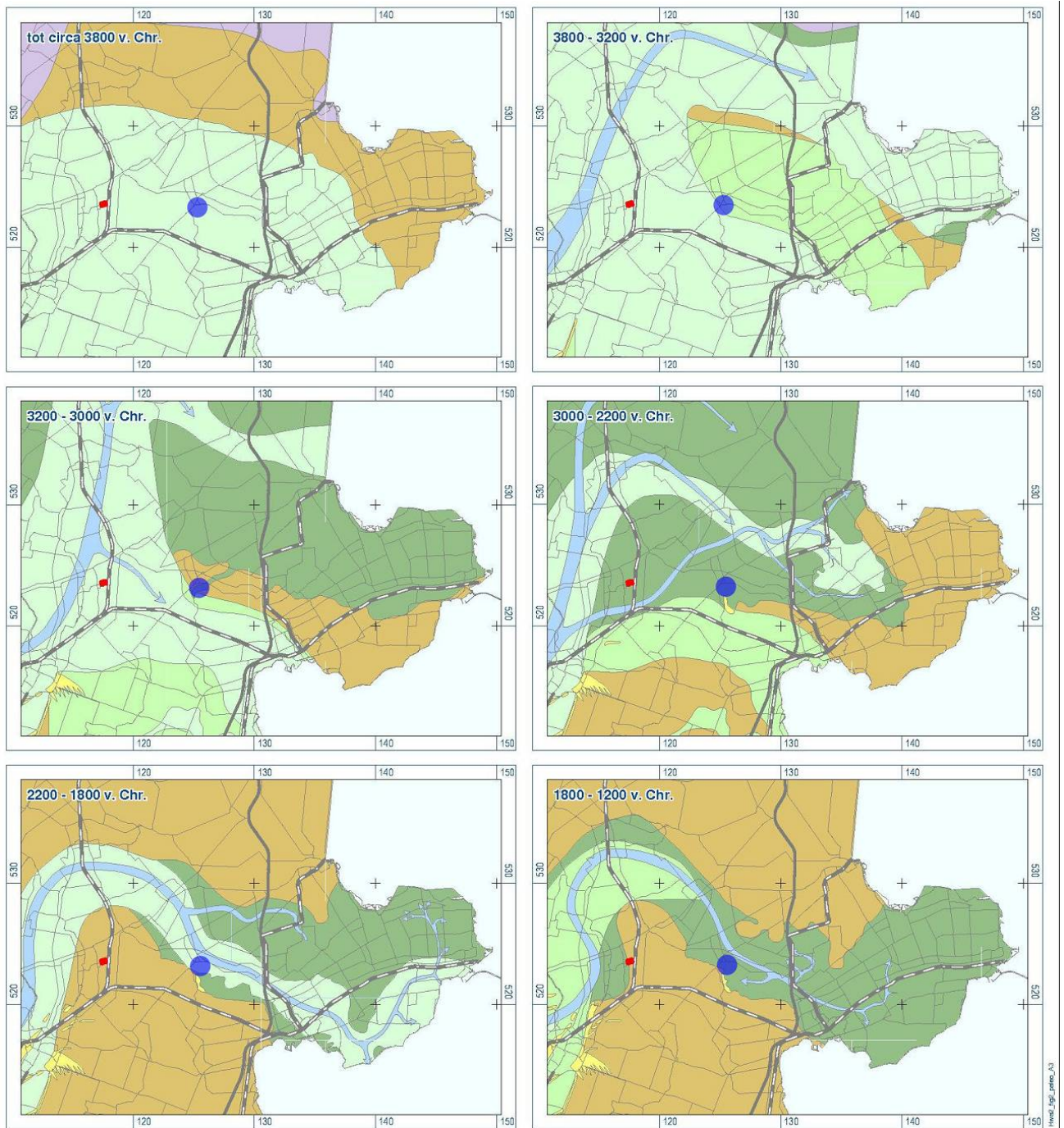
BESTEMMINGSPLAN "Terrein Appel Beton te Spanbroek"

Gemeente Opmeer
 NL.IMRO.0432.BPeppel-vc01

project: BRO: 21102428	status: voorworp	afgifte: 10-08-2008 / AR	
project: VMP: -	soort: -	afgifte: 29-03-2010 / DM	
schaal: 1:1000	voortzetting: 23-03-2010	afgifte: 24-08-2010 / DM	
formaat: A2	ontwerp: -	laatste wijziging: 26-07-2010 / DM	
deeln: 1 van 1	verklein: -	bestandnaam: 21102428-uk.dwg	

BRO Bestemmingsplan 2014
 1000 AA Amersfoort
 T 020 508 10 88
 www.bro.nl
 amersfoort@bro.nl
 F 020 508 10 80
 verbeelding: Viespoint bv ©
 www.viespoint.nl

Afbeelding 3. Overzichtstekening van de toekomstige situatie. Bron: BRO.

Paleogeografische ontwikkeling West-Friesland (naar De Mulder & Bosch, 1982)

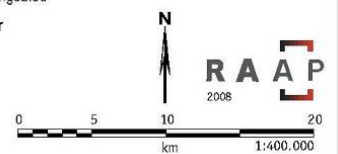
legenda

landschappelijke eenheden

basisveengroei/lokale sedimentatie
zoetwaterklei	geen sedimentatie/begin veengroei
actieve mariene sedimentatie	veengroei (geen mariene sedimentatie)
eind sedimentatie	strandwal
	getijdengeul

overig

ligging plangebied
IJsselmeer

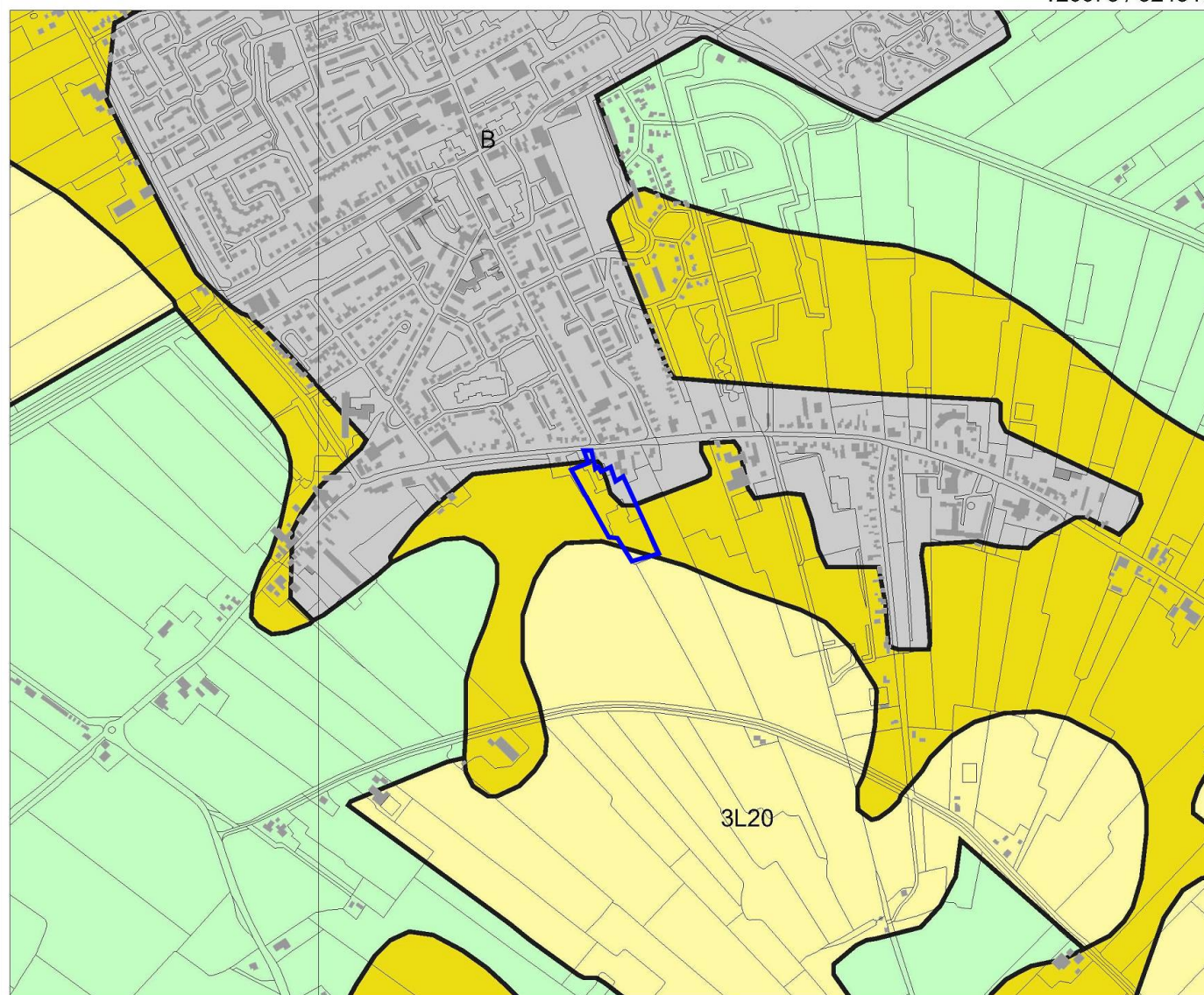
Afbeelding 4. Paleogeografische ontwikkeling van de omgeving van de onderzoekslocatie (indicatieve ligging binnen blauwe cirkel) tot 1200 v. Chr. Bron: Kroes (2009).

Afbeelding 5. Grondradark kaart van de onderzoekslocatie. Bodemverontreiniging is in geel en rood weergegeven, puinresten/funderingsrestanten in groen. De rode lijnen geven de ligging van kabels en leidingen weer. Bron: DEEP bv.

23-11-2010

126675 / 524346

Legenda

TOP10 ((c)TDN)

HUIZEN

GEOMORFOLOGIE ((c)Alterra)

- Wanden
- Hoge heuvels en ruggen
- Terpen
- Hoge duinen
- Plateaus
- Terrassen
- Plateau-achtige vormen
- Waaivormige glooiingen
- Niet-waaivormige glooiingen
- Lage ruggen en heuvels
- Welvingen
- Viakten
- Laagten
- Ondiepe dalen
- Matig diepe dalen
- Diepe dalen
- Water
- Bebouwing
- Overig (Dijken etc)

0 500 m

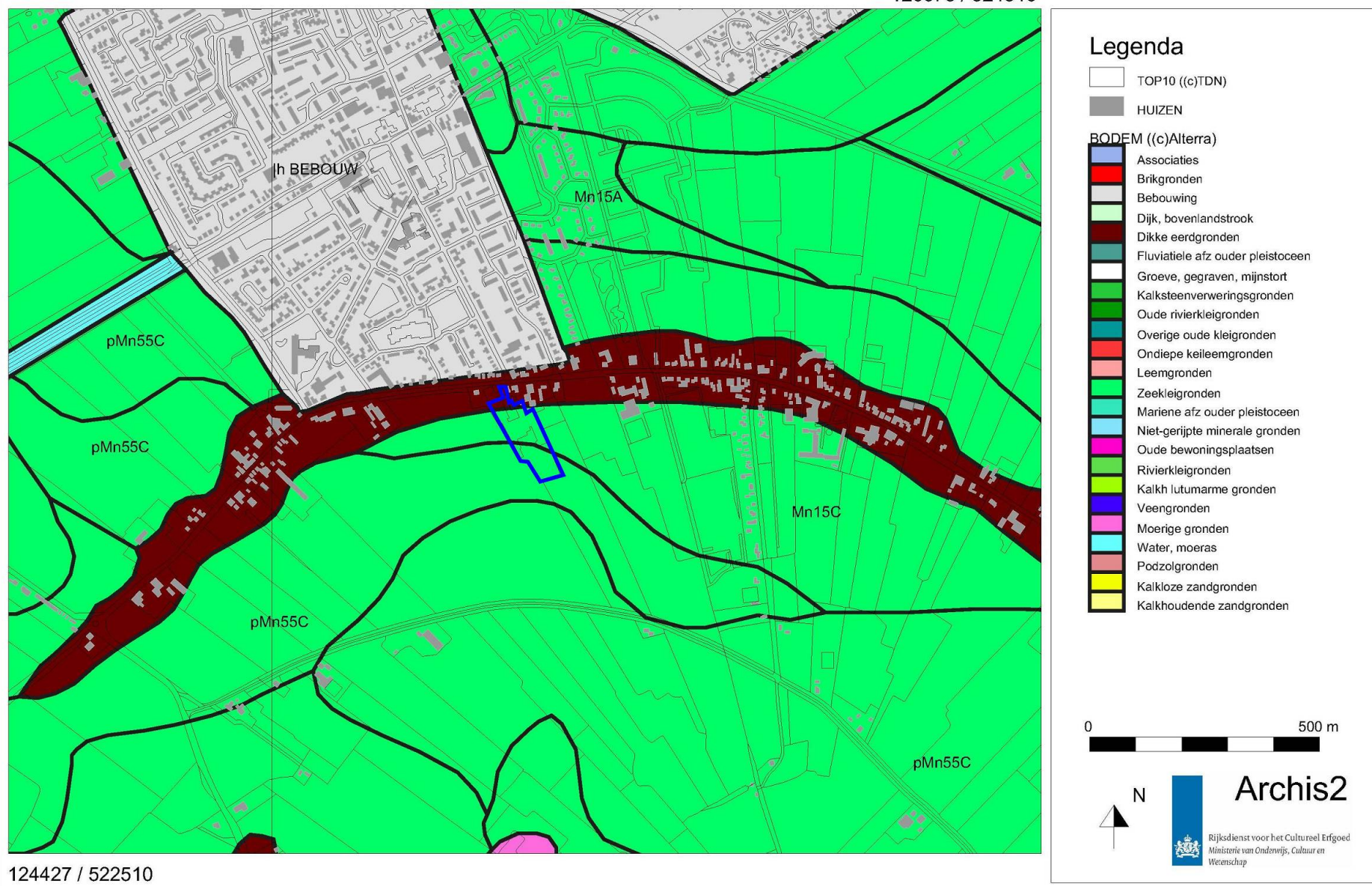

Archis2
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

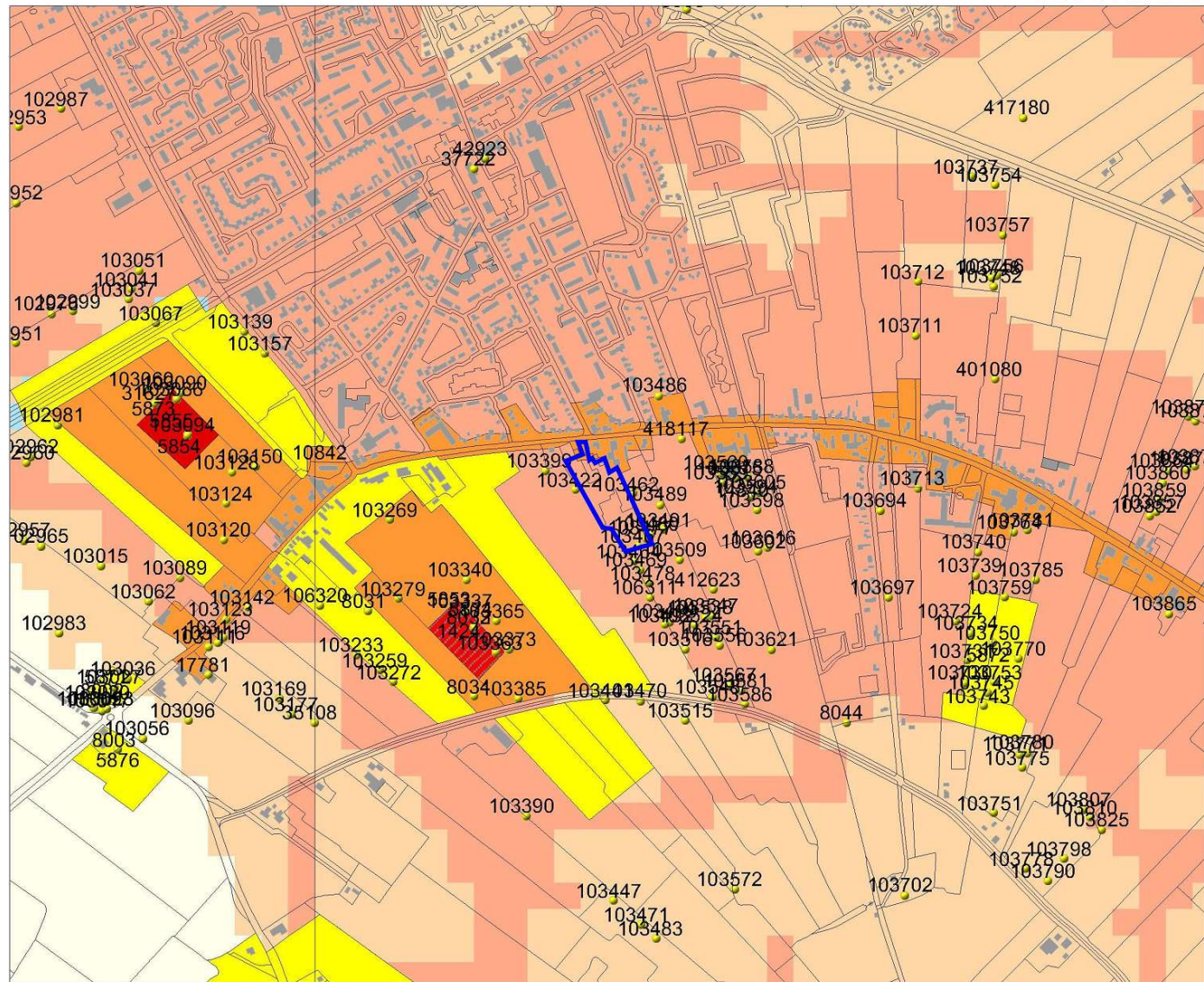
124427 / 522510

Afbeelding 6. Geomorfologische kaart van de onderzoekslocatie (blauw omlind) en omgeving. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)/Archis2.

126675 / 524346

Afbeelding 7. Bodemkaart van de onderzoekslocatie (blauw omljnd) en omgeving. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)/Archis2.

Legenda

- TOP10 ((c)TDN)
- WAARNEMINGEN
- HUIZEN
- MONUMENTEN**
 - archeologische betekenis
 - archeologische waarde
 - hoge archeologische waarde
 - zeer hoge archeologische waarde
 - zeer hoge arch waarde, beschermd
- IKAW**
 - zeer lage trefkans
 - lage trefkans
 - middelhoge trefkans
 - hoge trefkans
 - lage trefkans (water)
 - middelhoge trefkans (water)
 - hoge trefkans (water)
 - water
 - niet gekarteerd

N

Archis2
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

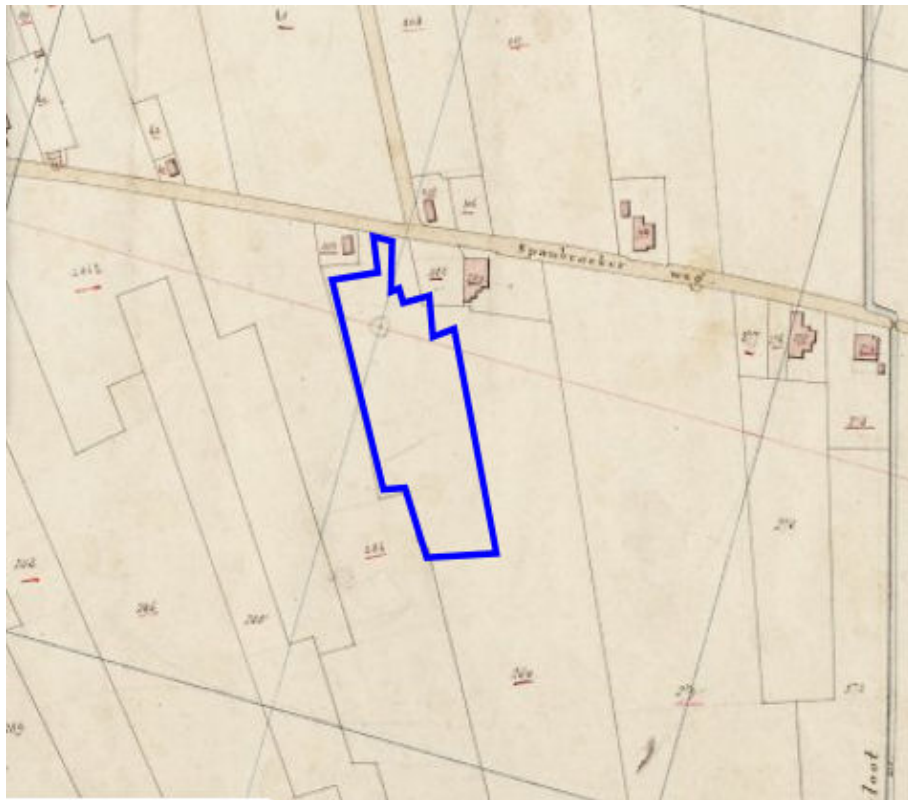
Afbeelding 8. Archeologische verwachting, monumenten en waarnemingen op de onderzoekslocatie (blauw omlind) en omgeving. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)/Archis2.

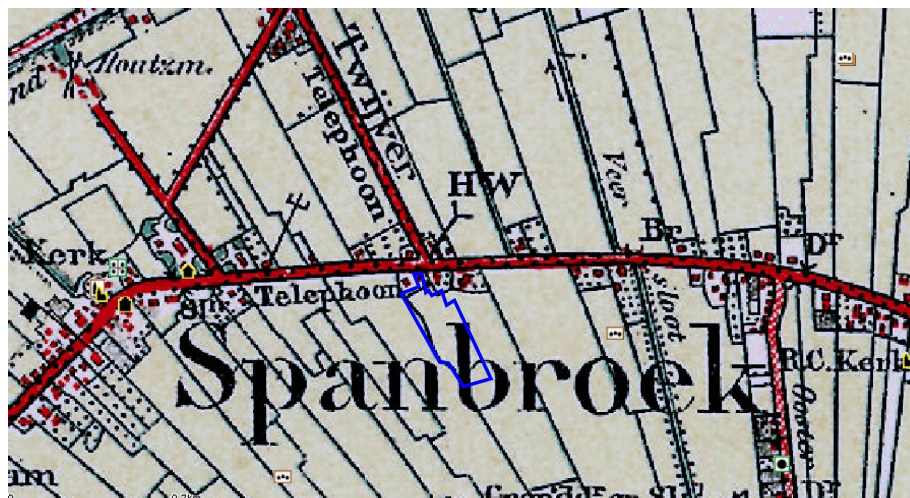
Afbeelding 9. Uitsnede van de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Noord-Holland in de omgeving van de onderzoekslocatie (blauw omlind). Bron: <http://chw.noord-holland.nl/start.asp?mapsiz=558>.

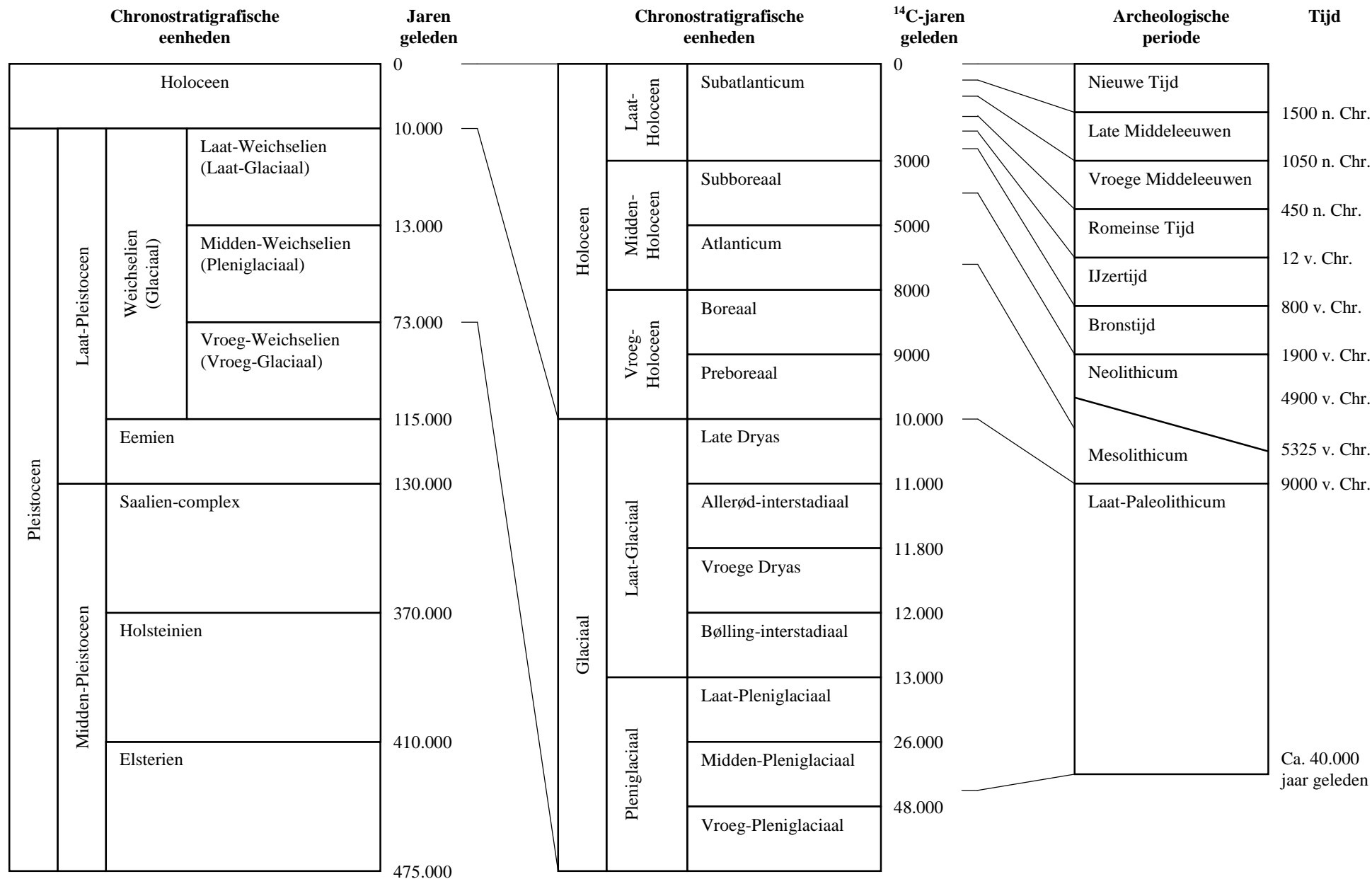
Afbeelding 10. De onderzoekslocatie (blauw omljnd) en omgeving op de Grote Manuscriptkaart van West-Friesland van Johannes Dou uit 1654.
Bron: Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier/Westfries Archief.

Afbeelding 11. De onderzoekslocatie (blauw omlijnd) en omgeving op een kadastrale kaart uit het begin van de 19e eeuw. Bron: www.watwaswaar.nl.

Afbeelding 12. Indicatieve ligging van de onderzoekslocatie (blauw omlijnd) op een topografische kaart uit 1900. Bron: www.watwaswaar.nl.

Bijlage 1. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.